

Öğretmenlerin “Öğrenci Velisi” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

*

Mehmet Çanak *

Öz

Bu araştırmanın amacı; öğretmenlerin, öğrenci velilerine ilişkin algılarını metafor analizi ile ortaya koymaktır. Araştırmada, öğretmenlerin “öğrenci velisi” kavramına yönelik metaforik düşünme durumlarını belirlemek için nitel araştırma desenlerinden “olgu bilim” deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; 2011-2012 öğretim yılında Kayseri ili merkez ilçelerindeki okullarda görev yapan 148 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubundan, “ Öğrenci velisi ... ya benzer. Çünkü ...” şeklinde verilen cümleyi yazılı olarak tamamlamaları istenmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğrenci velisi kavramına ilişkin olarak geliştirdikleri 102 metafor; yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli, tamamlayıcı bir unsur olarak veli, menfaatçi biri olarak veli, eleştirmen olarak veli, koruyucu olarak veli, çok bilen olarak veli ve ilgisiz veli olmak üzere 7 kategoride toplanmıştır. Araştırma sonucunda en çok metaforun yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli kategorisi (%19,59) altında toplandığı, bunu sırasıyla tamamlayıcı bir unsur olarak veli (%17,56), menfaatçi biri olarak veli (%15,54), eleştirmen olarak veli (%14,18), koruyucu olarak veli (%14,18), çok bilen olarak veli (%10,81) ve ilgisiz biri olarak veli (%8,10) kategorileri izlediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Öğrenci velisi, Metafor

* Öğretmen, Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Kayseri, E-Posta: mcanak38@hotmail.com

Metaphors Developed by Teachers towards “the Concept of Parents”

*

Abstract

This study aims to put forth the perceptions of teachers towards the parents of students by using metaphor analysis. Phenomenological design, one of the qualitative research designs, was used in order to identify teachers' metaphoric perceptions towards the concept of “parents of students”. Study group of this research consists of 148 teachers working in central districts of Kayseri city in the academic year 2011-2012. The study group was requested to complete the sentences starting with “Parents look like...because...” Content analysis method was used in order to analyze the data. Teachers who participated in the research developed 102 metaphors towards the concept of parents and 7 categories of parents were derived. These categories can be stated as parents who are directive and open to improvement, parents as a complementary element, self-interested parents, critical parents, protective parents, parents who know-it-all and indifferent parents. At the end of the research, it was found that most of the metaphors were gathered under parents who are directive and open to improvement (19,59 %). This is followed by parents as a complementary element (17,56 %), self-interested parents (15,54 %), critical parents (14,18 %), protective parents (14,18 %), parents who know-it-all (10,81 %) and finally indifferent parents (8,10 %).

Anahtar Kelimeler: *Teacher, Parents of students, Metaphor*

Giriş

Özellikle son yıllarda sosyal gerçekliklerin daha iyi anlaşılması için metaforların çokça kullanıldığı gözlenmektedir. Metaforların karmaşık fenomenlerin anlaşılmasını kolaylaştırdığı söylenebilir. Benzerliklerinden yararlanarak bir gerçeğin özelliklerinden hareketle başka bir gerçeğin anlaşılmaya çalışılmasında çoğu zaman metaforlardan yararlanılmaktadır. Bu süreç daha çok somut gerçeklerden soyut fenomenlere doğru işlemektedir. Soyut kavramlarla ilgili zihni bir model oluşturulmak istendiğinde, somut gerçekliklerden yararlanarak birtakım karşılaştırmalar ve benzetmeler yapılabilir.

Metaforların kullanılan dille yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Dilin ne olduğu konusunda bugüne kadar çok değişik tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamaların farklılığı çoğu kez farklı bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Dilin tanımını yapanlar, birbirinden az veya çok değişik tanımlar ortaya koyarken, hemen herkes dilin bir iletişim aracı olduğu noktasında birleşmektedir. Dil, Platon’un tanımlamasıyla, bir kimsenin diğerine bir şeyi bildirmesine yarayan bir araçtır (Durmuşçelebi, 2007).

Her dilde, anlatımı güçlendirmek ve canlı kılmak için yararlanılan söz sanatlarından birisi de benzetmedir. Benzetme; bir nesnenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek için bir başka nesne ve eylemlerden yararlanarak, onu anımsatma yoluyla gerçekleştirilir (Aksan, 1998). Benzetmeleri, metafor inşa etmenin ilk aşaması olarak kabul etmek mümkündür. Metaforlarda, benzetmelerde olduğu gibi, anlatılmak istenilen kavram, onunla bir yönden benzerliği olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışılır (Çelikten, 2006).

Metafor, Yunanca “meta” (değişmek) ve “pherein” (aktarmak) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan “metapherein” kelimesinden gelmektedir (Levine, 2005). Metafor, Türk Dil Kurumu (2009) sözlüğünde; “bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz; bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma” şeklinde tanımlanmıştır. Morgan’a (1998) göre, metafor kullanımı, genel olarak dünyayı kavramamıza yardımcı olan “bir düşünce biçimi ve bir görme biçimi” anlamına gelmektedir.

Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre ise metaforlar insanın, doğayı ve çevresini anlamasının, anlamsız gibi görünen nesnel gerçeklikten belirli yorumlar yoluyla anlamlar çıkarmasının, yaşantı ve deneyime anlam kazandırmasının araçları olarak "bilmeye" de olanak sağlar. Başka bir ifadeyle metaforlar, bütün sistem ya da alana ilişkin bütüncül bir bakış açısıyla küçük ayrıntılarda gizli farklılıkları örtterek büyük resmi gösterme imkânı sağlar.

Aristo'ya göre metafor "bir şeye başka bir şeyin adını vermek"tir (Thompson ve Campbell, 2003). Metaforlar sayesinde somut olmayan, muğlak olan kavramlar daha somut ve net olan kavramlarla ifade edilebilmektedir (Lakoff ve Johnson, 2005). Metafor sadece bir dilsel fenomen değil, aynı zamanda daha temelde dünyamızı şekillendiren kavramsal ve deneyimsel bir süreç (Su, 2002), dünyayı kavrayışımıza yardım eden bir düşünme (de Guerrero ve Vilamil, 2000) ve görme biçimi (Morgan, 1998), bilinen ile bilinmeyen arasındaki köprüdür (Cortazzi ve Jin, 1999).

Lakoff ve Johnson (2005) metaforu başka kavramlar ile ifade etmek olarak görmekte ve "metaforun özünün bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmek" olduğunu vurgulamaktadır. Bu anlamda metafor, *A* olgusunun *B* olgusu gibi olduğunun açık veya örtük bir biçimde belirtilmesiyle oluşmaktadır. Metaforu bir zihinsel model olarak güçlü kılan şey; onun iki benzeşmez olgu arasında bir ilişki kurulmasını sağlaması veya belli bir zihinsel şemanın başka bir zihinsel şema üzerine yansıtılmasına olanak vermesidir. Bu bağlamda metaforlar, bir bireyin zihninin belli bir anlayış (kavrayış) biçiminden başka bir anlayış (kavrayış) biçimine hareket etmesini sağlayarak, o bireyin belli bir olguyu başka bir olgu olarak görmesine olanak tanımaktadır. Balcı (1999) metaforik düşünmenin özne ve araç olmak üzere iki bölümden oluştuğunu ifade etmektedir. Bir olgu durum ya da kavramı açıklanması istenen özne; terim ya da terimler vasıtasıyla kullanılan metaforlar da araçtır. Eğitim alanında da, araştırmacılar, metaforu, eğitim uygulamalarının mevcut durumunu anlamada güçlü bir araç olarak görmüşlerdir.

Eğitimde kullanılan metaforlar, karmaşık kavram ve olguların açıklanmasında öncelikle tercih edilen bir araçtır (Semerci, 2007). Alanyazında metaforla ilgili yapılan birçok çalışma (Balcı, 1999; Çelikten, 2006; Cerit, 2008; Saban, 2008; Aydın ve Pehlivan, 2010; Yıldırım, Ünal ve Çelik, 2011; Yalçın ve Enginer, 2012; Nalçacı ve Bektaş, 2012; Ekiz ve

Koçyiğit, 2012; Kalyoncu, 2012) bulunmaktadır. Metafor ile ilgili bu çalışmaların genellikle öğretmen, okul, okul müdürü, öğrenci, müfettiş, eğitim sistemi gibi kavramlar üzerinde yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte eğitimin önemli paydaşlarından biri olan öğrenci velileriyle ilgili metafor çalışmalarının oldukça sınırlı olduğu (Ünal, Yıldırım ve Çelik, 2010) gözlenmiştir.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde bu araştırmada öğretmenlerin “öğrenci velisi” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin “öğrenci velisi” kavramına ilişkin ortaya koydukları metaforlar nelerdir?
2. Öğretmenler tarafından ortaya konan metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama işlemi ve verilerin çözümlenmesinde uygulanan tekniklere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın modeli

Bu araştırmada, öğretmenlerin “Öğrenci velisi” kavramına yönelik metaforik düşünme durumlarını belirlemek için nitel araştırma desenlerinden “olgu bilim” deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bireye tümüyle yabancı olmayan, aynı zamanda tamamıyla anlamı kavranamamış olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim uygun bir araştırma zeminini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma grubu

Bu araştırma, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında, Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi okullarda görev yapan 148 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ilişkin özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin betimsel istatistikler

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	80	47,05
	Erkek	90	52,94
Medeni durum	Evli	136	80,00
	Bekâr	34	20,00
	Anaokulu	20	11,76
Okul türü	İlkokul	41	24,11
	Ortaokul	57	33,52
	Lise	52	30,58
Toplam		170	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların %47,05’i kadın; %52,94’ü erkektir. Katılımcıların %80’i evli iken %20’si bekârdır. Katılımcıların görev yaptıkları okul türlerine göre dağılımları incelendiğinde katılımcıların %11,76’sının anaokullarında, %24,11’inin ilkokullarda, %33,52’sinin ortaokullarda ve %30,58’inin de liselerde görev yaptığı görülmektedir.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “*öğrenci velisi*” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla öğretmenlerin “*Öğrenci velisi... gibidir, çünkü...*” ifadesini içeren yarı yapılandırılmış bir soru sorulmuştur. Katılımcılardan yarı yapılandırılmış cümle tamamlarken açıklama yapmalarının istenmesinin nedeni, kullanılan metaforun tek başına betimleme yapmak için çoğunlukla yeterli olmaması, üretilen metaforların ne amaçla üretildiğinin bilinmesinin ve yapılan benzetmeler için geçerli bir sebep üretmelerinin istenmesidir (Yalçın ve Enginer, 2012).

Katılımcılardan elde edilen veriler analiz edilmeden önce tüm veriler uygunluk kontrolünden geçirilmiştir. Buna göre; öğretmenlerin geliştirdikleri metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci, şu aşamalarda gerçekleştirilmiştir (Saban, 2004):

İlk olarak, öğretmenlerin görüşme formlarında, belli bir metaforun belirgin bir şekilde dile getirilip getirilmediğine bakılmıştır. İkinci olarak, katılımcılar tarafından geliştirilen her bir metaforun “öğrenci velisi” olgusunu daha iyi anlamaya yardımcı olup olmadığına bakılmış ve bu amaca hizmet ettiği düşünülen metaforlar veri analizi için araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Üçüncü olarak, katılımcılar tarafından geliştirilen her bir metafordaki “mantıksal dayanak” ya da “niçin öyle olduğuna ilişkin öne sürülen gerekçeler” analiz edilmiştir. Dördüncü olarak, aynı metafor içinde birden çok benzetmeyi yapan veya birden çok fikri ele alan öğretmenlerin ileri sürdükleri mantıksal dayanaklar ne kadar güçlü olursa olsun, bu tür metaforlar araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Son olarak, ortak özelliklere sahip olan metaforlar belli bir kategori altında toplanmıştır. Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar analiz edilirken toplam 22 form araştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Geriye kalan 148 form üzerinden analiz işlemleri yapılmıştır. Araştırma kapsamına dâhil edilen metaforlar alfabetik olarak sıralanmış ve her bir metaforu temsil eden katılımcı sayısı hesaplanmıştır. Metafor ve kategorilere ilişkin frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan öğretmenlerin “Öğrenci velisi” kavramı hakkında geliştirdikleri metaforlara ilişkin bulgular tablolar halinde sunulmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğrenci velisi kavramına ilişkin olarak geliştirdikleri toplam 102 metafor 7 kategori altında toplanmıştır. Bunlar; yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli, tamamlayıcı bir unsur olarak veli, menfaatçi biri olarak veli, eleştirmen olarak veli, koruyucu olarak veli, çok bilen olarak veli ve ilgisiz velidir. Öğrenci velisini ifade etmek için kullanılan metaforlar ve bu metaforların ait olduğu kategoriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrenci velisi kavramına ilişkin geliştirilen metaforların kategorilere göre dağılımı

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
Çok bilen olarak veli	16(%10,81)	Bilgisayar, Şımarık çocuk (2), Emme basma tulumba, Zeytinyağı (3), Google, Hatasız kul (2), Profesör, Boşboğaz(2), Maydanoz, Ansiklopedi, Medyum	12 (%10,78)
İlgisiz biri olarak veli	12(%8,10)	Soğuk nevale, Piyon, Bozuk saat, Kapalı kutu, Taş, Arka sıradaki öğrenci, Obez, Seyirci (2), Saksı, Gamsız kedi, Emme basma tulumba	11 (%10,8)
Menfaatçi biri olarak veli	23(%15,54)	Kaktüs(3), Vampir (2), Tilki, Köpek (2), Bukalemun (3),Nankör kedi, Çocuk, Üç maymun (2), Müşteri, Küstüm çiçeği, Taraftar, Dönme dolap, Madalyon, Yalvaran çocuk, Pazarlamacı, Tüccar	16 (%15,68)
Koruyucu olarak veli	21(%14,18)	Çınar, Kalkan (2), Tavuk (2), Liman, Kirpi (3), Korunak, Sığınak, Kale, Avukat (3), İstinat duvarı (2), Betonarme direk, Koruma, Sera, Cam balkon	14 (%13,72)
Yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli	29(%19,59)	Ayna (2), Pusula, Sokak lambası (2), Lokomotif (2), Cam prizma, Turnusol kağıdı, Kaldıraç, Toprak (3), Çiçek (2), A4 Kağıdı, Ağaç (2), Demlenen çay, Toprak (3), Bitki (3), Bahçıvan (2), At, Gül, Oyun hamuru	17 (%16,66)
Eleştirmen olarak veli	21(%14,18)	Yargıç (2), Kayınvalide (3), Dedektif (4), At gözlüğü, Amir (2), Sorgu memuru, Dede, Trafik polisi, Aşiret ağası, Savcı, Müfettiş, Sinema eleştirmeni, Futbol yorumcusu, kontrolör	14(%13,72)
Tamamlayıcı bir unsur olarak veli	26(%17,56)	Sandalyenin ayağı (2), Sacayağı (5), Sürtünme kuvveti, Koalisyon ortağı, İş ortağı, Sulu boya, Gökkuşağı (2), Su, Tuz, Dost, Arkadaş, Koltuk değneği (3), Baston, Yedek lastik, Yardımcı pilot, Dinlendirici gözlük, Asistan	18 (%17,64)
Toplam	148 (%100)		102(%100)

Tablo 2 incelendiğinde en çok metaforun yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli kategorisi (%19,59) altında toplandığı, bunu sırasıyla tamamlayıcı bir unsur olarak veli (%17,56), menfaatçi biri olarak veli (%15,54), eleştirmen olarak veli (%14,18), koruyucu olarak veli (%14,18), çok bilen olarak veli (%10,81) ve ilgisiz biri olarak veli (%8,10) kategorileri izlemektedir.

Çok bilen olarak veli kategorisi altında 16 öğretmen tarafından toplam 12 farklı metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Çok bilen olarak veli kategorisi ve geliştirilen metaforlar

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
Çok bilen olarak veli	16(%10,81)	Bilgisayar, Şımarık çocuk (2), Emme basma tulumba, Zeytinyağı (3), Google, Hatasız kul (2), Profesör, Boşboğaz(2), Maydanoz, Ansiklopedi, Medyum	12 (%10,78)

Bu kategoride bulunan metaforların frekanslarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların sırasıyla; Zeytinyağı (3), Boşboğaz(2), Hatasız kul (2), Şımarık çocuk (2), Bilgisayar (1), Emme basma tulumba (1), Profesör (1), Maydanoz (1), Ansiklopedi (1) ve Medyum (1) olduğu görülmektedir. Çok bilen olarak veli kategorisinde yer alan metaforlara ilişkin **katılımcı ifadelerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:**

“ Öğrenci velisi Google gibidir; çünkü ne sorarsanız sorun doğru yanlız mutlaka size verecek bir cevabı vardır (Ö45).”

“Öğrenci velisi hatasız kuldur; çünkü o her şeyi öğretmenden daha iyi bilmektedir. Hiç hatasını, eksikliğini kabul etmez, üstelik sizi suçlu çıkartmaya çalışır (Ö72).”

“Öğrenci velisi zeytinyağı gibidir; su yüzüne çıkmasını iyi bilir. Zeytinyağı nasıl ki her zaman su yüzüne çıkıyorsa veli de mutlaka bir yolunu bulup üste çıkmaya çalışır. Çünkü o her zaman haklıdır! (Ö21).”

İlgisiz biri olarak veli kategorisi altında 12 öğretmen tarafından toplam 11 farklı metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. İlgisiz biri olarak veli kategorisi ve geliştirilen metaforlar

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
İlgisiz biri olarak veli	12 (%8,10)	Soğuk nevale, Piyon, Bozuk saat, Kapalı kutu, Taş, Arka sıradaki öğrenci, Obez, Seyirci (2), Saksı, Gamsız kedi, Emme basma tulumba	11 (%10,8)

Tablo 4 incelendiğinde ilgisiz bir olarak veli kategorisini 11 metafor ve 12 katılımcının (%8,10) temsil ettiği görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforlara bakıldığında seyirci metaforunun iki kez kullanıldığı soğuk nevale, obez insan, piyon, bozuk saat, gamsız kedi gibi metaforların ise birer kez kullanıldığı görülmektedir. İlgisiz biri olarak veli kategorisinde yer alan metaforlara ilişkin **katılımcı ifadelerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:**

“Öğrenci velisi obez insan gibidir; çünkü obez insan kilo almasına aldırmadan dengesiz bir şekilde sürekli yemek yer. Arkadaşlarının, ailesinin ve doktorların uyarılarına ve sağlığına olan zararına hiç aldırmaz. Aynen öğrenci velisi de böyledir. Çocuğun durumunun kötü olması, çocuğunun okula devamsızlık yapması falan hiç önemli değilmiş gibi davranır. Siz konuşurken iyice dinliyormuş gibi yapar fakat hiç birşey değişmez o yine bildiğini okur (Ö127).

“Öğrenci velisi seyirci gibidir; seyirci oturduğu yerden elinde çekirdek maçı izler, takımı gol atarsa sevinir, gol yerse üzülür. Veli de böyledir; evde oturur, işine gücüne bakar, çocuk başarılı olursa sevinir, başarısız olursa üzülür (Ö94).”

“Öğrenci velisi arka sıradaki öğrenci gibidir; arka sıradaki öğrenciler genellikle derse karşı ilgisizdir, çoğu zaman hangi dersin olduğundan bile haberdar değildir. Öğretmen bir soru sorduğunda da donup kalırlar, sağa sola bakarlar. Veliyi de arka sıradaki çocuğa benzetebiliriz. O da çoğunlukla çocuğunun durumuyla ilgisizdir. Veli toplantısından veli toplantısına çocuğunun durumunu sorar, o da zaten usuldendir. Yoksa çok da merak ettiğinden değil (Ö88).

Menfaatçi biri olarak veli kategorisi altında 23 öğretmen tarafından toplam 16 farklı metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Menfaatçi biri olarak veli kategorisi ve geliştirilen metaforlar

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
Menfaatçi biri olarak veli	23 (%15,54)	Kaktüs(3), Vampir (2), Tilki, Köpek (2), Bukalemun (3), Nankör kedi, Çocuk, Üç maymun (2), Müşteri, Küstüm çiçeği, Taraftar, Dönme dolap, Madalyon, Yalvaran çocuk, Pazarlamacı, Tüccar	16 (%15,68)

Tablo 5 incelendiğinde menfaatçi biri olarak veli kategorisini 16 metafor ve 23 katılımcının (%15,54) temsil ettiği görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekanslarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların sırasıyla; kaktüs (3), Bukalemun (3), vampir (2), köpek (2), üç maymun (2), tilki (1), dönme dolap (1), nankör kedi (1), çocuk (1), müşteri (1), küstüm çiçeği (1), taraftar (1), madalyon (1), yalvaran çocuk (1), pazarlamacı(1) ve tüccar (1) olduğu görülmektedir. Menfaatçi biri olarak veli kategorisinde yer alan metaforlara ilişkin **katılımcı ifadelerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:**

“Öğrenci velisi müşteri gibidir; çünkü müşteri beklediği hizmeti aldığı anda memnun olur, beklentisi karşılanmayınca da rahatsız olur. Veli de böyledir. Çocuk başarılı olursa öğretmenden memnun olur, çocuk başarısız olursa da rahatsız olur. Yani menfaatine uyarsa iyi uymazsa kötü (Ö5).”

“Öğrenci velisi kaktüs gibidir; dikenleri batmaya hazırdır. Öğrenci hakkında olumlu değerlendirme yaparsanız dikenleri batmaz fakat olumsuz değerlendirme yaparsanız dikenlerini acımasızca batırmaya hazırdır (Ö91).”

“Öğrenci velisi üç maymun gibidir; işine gelince öğretmen iyi, işine gelmeyince kötü. Çocuğu hakkında daima olumlu konuşulmasını ister (Ö17).”

“Öğrenci velisi tilki gibidir; her şeyde çocuğunu düşünür. Her zaman tek taraflı düşünüp tek taraflı değerlendirme yapar. Kurnazdır. İşine gelirse öğretmen çok iyidir ama sevmedikleri, istemedikleri bir şey olursa da öğretmenden kötü kimse yoktur (Ö90).”

“Öğrenci velisi nankör kedi gibidir; öğretmen onların istekleri doğrultusunda davranırsa gayet mülayimdir. Ama tam tersi bir durumda ke-

di gibi tırnaklarını çıkarır ve ummadığınız bir anda arkanızdan vurur (Ö31)."

"Öğrenci velisi küstüm çiçeği gibidir; çocuğunun hakkında her zaman güzellikler duymak ister ve her zaman haklıdır. Ama gerçeklerle yüzleşince kendini kapatır ve bir daha görüşmeye kolay kolay gelmez (Ö119)."

Koruyucu olarak veli kategorisi altında 21 öğretmen tarafından toplam 14 farklı metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Koruyucu olarak veli kategorisi ve geliştirilen metaforlar

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
Koruyucu olarak veli	21 (%14,18)	Çınar, Kalkan (2), Tavuk (2), Liman, Kirpi (3), Korunak, Sığınak, Kale, Avukat (3), İstinat duvarı (2), Betonarme direk, Koruma, Sera, Cam balkon	14 (%13,72)

Tablo 6 incelendiğinde koruyucu olarak veli kategorisini 14 metafor ve 21 katılımcının (%14,18) temsil ettiği görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekanslarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların sırasıyla; kirpi (3), avukat (3), istinat duvarı (2), kalkan (2), tavuk (2), çınar (1), liman (1), korunak(1), sığınak (1), kale (1), betonarme direk (1), koruma (1) ve sera (1) olduğu görülmektedir. Koruyucu olarak veli kategorisinde yer alan metaforlara ilişkin **katılımcı ifadelerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:**

"Öğrenci velisi kirpi gibidir; nasilki kirpi yavrusunu pamuğum diye severse veli de çocuğunu pamuğum diye sever (Ö65)."

"Öğrenci velisi bir kalkan gibidir; hayat ve okul çocuğa olumlu veya olumsuz pek çok şeyler yaşatır. Aile bu olumsuzluklardan çok fazla etkilenmemesi için çocuğunu korur (Ö124)."

"Öğrenci velisi avukat gibidir; çünkü avukat müvekkilinin hatalarını, günahlarını, yanlışlarını ve eksikliklerini görmeksizin müvekkilini savunur. Müvekkilinin her hâlikarda masum olduğunu savunur. Müvekkilinin haklarını ön plana çıkarırken onun görev ve sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini önemsemez. Veli de bu yönüyle avukat gibidir. Okul yönetimine ve öğretmenlere karşı daima çocuğunu savunur, onun eksikliklerini, hatalarını kabul etmez (Ö59)."

“Öğrenci velisi liman gibidir; çünkü bir liman gibi güvenlidir. Çocuğunun her sıkıntılı veya iyi günlerinde onun yanında olan, onu yönlendiren, içinden çıkılamayan durumlarda çıkış yolları arayan insandır (Ö78).”

“Öğrenci velisi çınar gibidir; meyvesi olmasa da gölgesi vardır. Öğretmenlerin ve okul idarelerinin yanındadır çoğu zaman (Ö102).”

Yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli kategorisi altında 29 öğretmen tarafından toplam 17 farklı metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli kategorisi ve geliştirilen metaforlar

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
Yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli	29 (%19,59)	Ayna (2), Pusula, Sokak lambası (2), Lokomotif (2), Cam prizma, Turnusol kağıdı, Kaldıraç, Toprak (3), Çiçek (2), A4 Kağıdı, Ağaç (2), Demlenen çay, Toprak (3), Bitki (3), Bahçıvan (2), At, Gül, Oyun hamuru	17 (%16,66)

Tablo 7 incelendiğinde yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli kategorisini 17 metafor ve 29 katılımcının (%19,59) temsil ettiği görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekanslarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların sırasıyla; toprak (3), bitki (3), bahçıvan (2), çiçek (2), sokak lambası (2), ayna (2), ağaç (2), lokomotif (2), pusula (1), cam prizma (1), turnusol kağıdı (1), kaldıraç (1), A4 kağıdı (1), demlenen çay (1), at (1), gül (1) ve oyun hamuru (1) olduğu görülmektedir. Yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli kategorisinde yer alan metaforlara ilişkin katılımcı ifadelerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

“Öğrenci velisi toprak gibidir; çünkü çocuğun gelişiminde ve yetiştirilmesinde en temel faktör anne ve babadır. Tıpkı bir bitkinin yetişmesi için gereken toprak gibidir veli (Ö10).”

“Öğrenci velisi pusula gibidir; çocuğu yanlış yaptığı zaman doğruyu gösterir. Öğretmen öğrenciyle ilgili yanlış bir değerlendirme yaptığı zaman da öğretmene doğruyu gösterir. Pusula her zaman kuzeyi gösterir.”

rir, veli de çocuğunun her zaman iyiliğini isteyerek doğru yolu gösterir ona (Ö89)."

"Öğrenci velisi sokak lambası gibidir; sokak lambaları gece karanlığında sokakları aydınlatır. Veli de çocuğun çaresiz kaldığı durumlarda bir sokak lambası gibi çocuğun önünü açar (Ö94).

"Öğrenci velisi bitki gibidir; bakarsan bağ olur bakmazsan dağ olur. Öğretmen tarafından çeşitli yönlendirmelerle çocuğun eğitim öğretimine büyük destek sağlayabilir. Öğretmenin ulaşamadığı, ilgilenmediği veli ise ilgisiz, alakasız ve verimsiz bir bitki gibi hiçbir işe yaramaz (Ö112).

"Öğrenci velisi kaldıraç gibidir; kaldıraç yardımıyla gücümüzün tek başına yetmeyeceği ağırlıkları kaldırabiliriz. Veli de öğrencinin eğitiminde kaldıraç gibidir. Öğretmen tek başına üstesinden gelmekte zorlanacağı bir süreci onun yardımıyla daha kolay başarabilir (Ö129).

Eleştirmen olarak veli kategorisi altında 21 öğretmen tarafından toplam 14 farklı metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Eleştirmen olarak veli kategorisi ve geliştirilen metaforlar

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
Eleştirmen olarak veli	21 (%14,18)	Yargıç (2), Kayınvalide (3), Dedektif (4), At gözlüğü, Amir (2), Sorgu memuru, Dede, Trafik polisi, Aşiret ağası, Savcı, Müfettiş, Sinema eleştirmeni, Futbol yorumcusu, kontrolör	14 (%13,72)

Tablo 8 incelendiğinde eleştirmen olarak veli kategorisini 14 metafor ve 21 katılımcının (%14,18) temsil ettiği görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekanslarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların sırasıyla; dedektif (4), kayınvalide(3), yargıç (2), amir (2), at gözlüğü (1), sorgu memuru (1), dede (1), trafik polisi (1), aşiret ağası (1), savcı (1), müfettiş (1), sinema eleştirmeni (1), futbol yorumcusu (1) ve kontrolör (1) olduğu görülmektedir. Eleştirmen olarak veli kategorisinde yer alan metaforlara ilişkin **katılımcı ifadelerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:**

"Öğrenci velisi kayınvalide gibidir; her işinize karışır, sizin işinizi si-
ze öğretmeye çalışır (Ö63)."

"Öğrenci velisi trafik polisi gibidir; canı istediği zaman gelir öğretme-
ni sorgular, cezalandırmaya çalışır (Ö20)."

"Öğrenci velisi dede gibidir; her şeyden şikâyet eder, hiçbir şeyden
mutlu olmaz (Ö37)."

"Öğrenci velisi dedektif gibidir; öğretmene yardım etmek yerine süre-
kli öğretmenin açığını arar (Ö69)."

"Öğrenci velisi amir gibidir; çünkü amir gibi her şeyi öğretmene yap-
tırmakla yükümlü olduğunu düşünür. Öğretmeden daha iyi bilir, da-
ha bilgili olduğunu düşünür. Çok konuşur ama uygulamaya geldiği
zaman çok az şey yapar (Ö42)."

Tamamlayıcı bir unsur olarak veli kategorisi altında 18 öğretmen tara-
fından toplam 26 farklı metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar Tablo 9'da
verilmiştir.

Tablo 9. Tamamlayıcı bir unsur olarak veli kategorisi ve geliştirilen metaforlar

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
Tamamlayıcı bir unsur olarak veli	26 %17,56	Sandalyenin ayağı (2), Sacayağı (5), Sürtünme kuvveti, Koalisyon ortağı, İş ortağı, Sulu boya, Gökkuşağı (2), Su, Tuz, Dost, Arkadaş, Koltuk değneği (3), Baston, Yedek lastik, Yardımcı pilot, Dinlendirici gözlük, Asistan	18 (%17,64)

Tablo 9 incelendiğinde tamamlayıcı bir unsur olarak veli kategorisini 18
metafor ve 26 katılımcının (%17,56) temsil ettiği görülmektedir. Bu kate-
goride bulunan metaforların frekanslarına bakıldığında en çok kullanı-
lan metaforların sırasıyla; sacayağı (5), koltuk değneği (3), sandalyenin
ayağı (2), gökkuşağı (2), sürtünme kuvveti (1), koalisyon ortağı (1), iş
ortağı (1), sulu boya (1), su (1), tuz (1), dost (1), arkadaş (1), baston (1),
yedek lastik (1), yardımcı pilot (1), dinlendirici gözlük(1) ve asistan (1)
olduğu görülmektedir. Tamamlayıcı bir unsur olarak veli kategorisinde

yer alan metaforlara ilişkin **katılımcı ifadelerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:**

“Öğrenci velisi sacayağı gibidir; sacayağının birisi olmazsa nasıl ki sac devrilir. Aynen bunun gibi eğitimde veli ayağı eksik kalırsa öğrenci başarılı olamaz (Ö77).”

“Öğrenci velisi koltuk değneği gibidir; koltuk değneğinin vazifesi sahibinin yürümesine yardımcı olmaktır. Veli de öğrencinin eğitiminin aksamaması için koltuk değneği gibi öğretmene yardımcı olur (Ö31).”

Öğrenci velisi sandalyenin ayağı gibidir; sandalyenin bir ayağını oluşturan veli eksik olursa sandalye düzgün duramaz, düşer (Ö123).”

“Öğrenci velisi iş ortağı gibidir; bir iş yerinde ortağımızla beraber hareket etmek zorunda olduğunuz gibi okulda da öğretmenlerin veliden bağımsız hareket etmesi düşünülemez. Öğrenci ile ilgili tüm konularda ortaklık gerektirir (Ö44).”

“Öğrenci velisi gökkuşağı gibidir; her biri ayrı ayrıdır, rengarenktir. Her biri farklı renkte olan bu veliler bir araya gelince ayrı bir güzellik taşır, her birinin katkısı bir birinden farklıdır (Ö39).”

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada öğretmenlerin öğrenci velisi kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan 148 öğretmen tarafından 102 metafor geliştirilmiş olup bu metaforlar 7 kategoride toplanmıştır. Bunlar; yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli, tamamlayıcı bir unsur olarak veli, menfaatçi biri olarak veli, eleştirmen olarak veli, koruyucu olarak veli, çok bilen olarak veli ve ilgisiz velidir. Araştırma sonucunda en çok metaforun yönlendirici ve gelişmeye açık olarak veli kategorisi (%19,59) altında toplandığı, bunu sırasıyla tamamlayıcı bir unsur olarak veli (%17,56), menfaatçi biri olarak veli (%15,54), eleştirmen olarak veli (%14,18), koruyucu olarak veli (%14,18), çok bilen olarak veli (%10,81) ve ilgisiz biri olarak veli (%8,10) kategorileri izlediği ortaya çıkmıştır.

Ünal, Yıldırım ve Çelik (2010) tarafından ilköğretim okulu müdür ve öğretmenlerinin öğrenci velisi kavramına ilişkin ürettikleri metaforları

ortaya koymak amacıyla yapılan bir araştırmada öğrenci velilerine ilişkin olarak; koruyucu, finans kaynağı, patron, kusur arayan, çıkarıcı, hayalperest, gelişmeye açık, bilinçsiz ve ilgisiz veli olmak üzere 9 tema ortaya çıkmıştır. Araştırmada, ayrıca, müdür ve öğretmenlerin (1) velilerinin bir bölümünü çocuklarının eğitim öğretimine ilişkin olarak; bilinçsiz, ilgisiz, çocukları için neyin iyi olduğunu bilmeyen, okulla yeterince işbirliği yapmayan ve içgüdüsel olarak çocuklarını koruma davranışı gösteren kişiler olarak algıladıkları, (2) velileri eğitim öğretim etkinliklerinin paydaşları olarak görmedikleri, velilerden kendilerini uzman kabul ederek, sadece söylediklerini yapan, çalışmalarına müdahale etmeyen kişiler olmalarını bekledikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Velilerin eğitim öğretim süreçlerine katılımları ve okulun tamamlayıcı bir parçası olmaları çocuğun eğitim yaşantısı için oldukça önemlidir. Velilerin okul süreçlerine katılımlarının sağlanmasında okulların velilere destek olması gerekmektedir. Bu bağlamda ailelerin okula katılımları için onları destekleyen ve teşvik eden, işbirliğine önem veren, sorunlarıyla ilgilenilen ve çocukların eğitimi konusunda nasıl destek olacakları konusunda bilgilendirilen bir ortamın sağlanması kaçınılmazdır (Funkhouser ve Gonzales, 1997). Bu bağlamda okulda görevli öğretmenlerin ailelere yönelik yapacakları bilgilendirme faaliyetleri oldukça önemlidir. Çünkü çoğu öğrencinin geleceğe ilişkin eğitim planlamasını çevrenin ve anne-babanın çocuk için uygun gördüğü seçenekler oluşturmaktadır. Burada ailenin, çocuğun gelecekle ilgili planları ve tercihleri noktasındaki rolü oldukça önemlidir (Bozgeyikli ve Işıklar, 2011).

Ailenin çocuğun eğitimine katılmasının temel amacı; okulda verilen eğitimin evde, evde verilen eğitimin okulda desteklenmesi, devamlılığın sağlanması ve bu sayede hem okulda hem de evde çocukta istendik davranış değişikliklerinin meydana getirilmesidir (Şahin ve Ünver, 2005). Öğretmen açısından aile katılımı, öğretmenlere pratikte yarar sağlayabilir. Anne-babalar öğretmenlere daha olumlu tutumlar sergileyebilirler. Aile katılımı öğretmene, anne-babayı tanıma imkanı sağlar ve öğretmen toplumsal kaynakların farkına varır (Aktaş Arnas, 2011).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin öğrenci velilerine ilişkin algılarının hem olumlu hem de olumsuz olduğu görülmektedir. Velileri olumlu imgelerle niteleyen öğretmenlerin yaptıkları açıklamalardan öğrencinin eğitiminde veli desteğini sağladıkları anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte yeterli veli desteği göremeyen öğretmenlerin de veliler hakkında olumsuz imaj geliştirdikleri görülmektedir. Öğretmen-veli ilişkilerinde ortak nokta olarak “öğrenci” alındığında şüphesiz ki her iki tarafa da önemli sorumluluklar düşmektedir. Çünkü okul ortamında ikisini aynı noktada buluşturan özne öğrencidir. Öğrencinin gelişmesinde, hayata hazırlanmasında ve eğitimsel amaçların gerçekleştirilmesinde okulun, öğretmenin ve ailenin işbirliği içinde hareket etmesi üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır.

Kaynakça

- Aksan, D. (1998). *Dilbilim Seçkisi: Günümüz Dilbilimiyle İlgili Yazılardan Çeviriler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş Arnas, Y. (2011). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı. (Ed. Y. Aktaş Arnas). *Aile Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı*. Ankara: Vize yayıncılık.
- Aydın, İ.S. ve Pehlivan, A.(2010). Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” ve “Öğrenci” Kavramlarına İlişkin Kullandıkları Metaforlar. *Turkish Studies*. 5(3), 819-842.
- Bacı, A. (1999). *Metaphorical Images of School: School Perceptions of Students, Teachers And Oarents From Four Selected Schools*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Bozgeyikli, H. ve Işıklar, A. (2011). Öğrencilerin Mesleki Eğitim Merkezlerine Yönlendirilmeleri Önündeki Engel: Olumsuz Veli Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 25,34-45.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(4), 693-712.
- Cortazzi, M. ve Jin, L. (1999). Bridges to learning: Metaphors of teaching, learning and language. Editör L. Cameron ve G. Low, *Researching and Applying Metaphor* (149-176). Cambridge: Cambridge University Press.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve Öğretmen Metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 269-283.

- De Guerrero, M. C. M. ve Villamil, O. S. (2000). Exploring ESL Teachers' Roles through Metaphor Analysis. *TESOL Quarterly*, 34 (2), 341-351.
- Durmuşçelebi, M. (2007). *Türkiye ve Almanya'da İlköğretimde Anadili Öğretimi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Ekiz, D. ve Koçyiğit, Z. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin “Öğretmen” Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 13(2). 440-458.
- Funkhouser, J. E. ve Gonzales, M. R. (1997). *Family involvement in Children's Education, Successful Local Approaches: An Idea book*. Washington, DC: U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement.
- Kalyoncu, R. (2012). Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının “Öğretmenlik” Kavramına İlişkin Metaforları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(20), 471-484.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*. (Çev: G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor*. İstanbul: MESS Yayınları.
- Nalçacı, A. ve Bektaş, F. (2012). Öğretmen Adaylarının Okul Kavramına İlişkin Algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 13(1), 239-258.
- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Semerci, Ç. (2007). Program Geliştirme Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (2), 125-140.
- Su, L. I. (2002). What can Metaphorstell Us about Cultures? *Language and Linguistics*, 3 (3), 589-590.
- Şahin, F. T. ve Ünver, N. (2005). Okul Öncesi Eğitim Programlarına Aile Katılımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 13(1), 23-30.
- Türk Dil Kurumu. (2009). *Türk Dil Kurumu sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları No-549: Ankara.

- Thompson, L. K. ve Campbell, R. (2003). Education Gods, Guides and Gardeners: Preservice Music Educators' Personal Teaching Metaphors. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 158, 43-54.
- Ünal, A., Yıldırım, A. ve Çelik, M. (2010). İlköğretim Okulu Müdür ve Öğretmenlerinin Velilere İlişkin Algılarının Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23, 261-272.
- Yalçın, M. ve Enginer, A. (2012). İlköğretim Okullarında Okul Müdürüne İlişkin Metaforik Algılar. *Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi*. 1(2), 229-256.
- Yıldırım, A., Ünal, A. ve Çelik, M.(2011). Öğretmen Kavramına İlişkin Öğretmen, Yönetici ve Müfettiş Algılarının Analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 96-109.
- Yıldırım, A., ve Şimşek. H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Çanak, M. (2013). Öğretmenlerin “Öğrenci Velisi” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar, *OPUS-Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 3(4) s.137-156